

KOVID-19 SALGINI NEDENİYLE ÖRGÜN EĞİTİMDEN UZAKTAN EĞİTİME GEÇİLMESİNE YÖNELİK ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN GÖRÜŞLERİ

Aslıhan NAKİBOĞLU¹
Sevgül IŞIK²

Öz

Kovid-19 salgını nedeniyle örgün eğitimden uzaktan eğitime geçilmesine yönelik üniversite öğrencilerinin görüşlerini belirlemektir. Amaç doğrultusunda araştırmacılar tarafından oluşturulan veri toplama aracı, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi 04.5.2020 tarihli ve 19680 sayılı etik kurul izni ile 5 Mayıs 2020 ile 15 Mayıs 2020 tarihleri arasında Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi'nde eğitim gören 662 öğrenciye online olarak uygulanmıştır. Elde edilen veriler bilgisayar ortamında SPSS 22.0 istatistik programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda; üniversite öğrencileri Kovid-19 sürecinde verilen uzaktan eğitimin etkinliğine ilişkin yüksek düzeyde olumsuz görüşler içerisinde oldukları, uzaktan eğitimin etkinliğinde hocaların ve materyallerin yüksek düzeyde etkili olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kovid-19 Salgını, Uzaktan Yükseköğretim, Üniversite Öğrencileri

Jel Sınıflandırması: A22, I21, I23

OPINIONS OF UNIVERSITY STUDENTS ON THE TRANSITION FROM FORMAL TO DISTANCE EDUCATION DUE TO THE COVID-19 PANDEMIC

Abstract

Covid-19 is to determine the views of university students on the transition from formal education to distance education due to the epidemic. The data collection tool created by researchers for the purpose was implemented with the permission of the Ethics Committee of Niğde Ömer Halisdemir University dated 04.5.2020 and numbered 19680. Between May 5, 2020 and May 15, 2020, it was applied online to 662 students studying at Niğde Ömer Halisdemir University. The data obtained were analyzed in a computer environment through the SPSS 22.0 statistical program. As a result of the research, it was concluded that university students had a high level of negative views on the effectiveness of distance education given in the Covid-19 process, and that teachers and materials were highly effective in the effectiveness of distance education.

Keywords: Covid-19 Outbreak, Remote Higher Education, College Students

Jel Classification: A22, I21, I23

¹Doç. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İ.İ.B.F., İktisat Bölümü, anakiboglu@hotmail.com,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6825-984X>.

²Yüksek Lisans Öğrencisi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İ.İ.B.F., İktisat Bölümü, sevguill@gmail.com,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8314-4760>.

Atıf/To Cite: Nakiboğlu, A. & Işık, S. (2022). Kovid-19 Salgını Nedeniyle Örgün Eğitimden Uzaktan Eğitime Geçilmesine Yönelik Üniversite Öğrencilerinin Görüşleri. *Journal of Economics and Research*, 3(1), 70-87.

GİRİŞ

Kovid-19 olarak adlandırılan yeni tip koronavirüs ilk defa Aralık 2019 tarihinde Çin'in Wuhan eyaletinde görülmüştür (Nakiboğlu ve Işık, 2020: 768). Kısa bir süre içerisinde salgın haline gelerek dünyanın pek çok ülkesinde görülmeye başlamıştır. 11 Mart 2020 tarihinde Türkiye'de ilk Kovid-19 vakasının tespit edildiği gün (Sağlık Bakanlığı, 2020), Dünya Sağlık Örgütü tarafından Kovid-19 "pandemi" olarak ilan edilmiştir (WHO, 2020). Kovid-19 sosyal ve ekonomik yaşamın tüm alanlarında etkisini göstermiş ve önemli değişimlerin yaşanmasına sebep olmuştur (Kurnaz ve Serçemeli, 2020: 264). Özellikle sağlık, ekonomi ve eğitim alanlarında olumsuz etkileri görülmektedir (Lin, 2020).

2020 yılı ekim ayı itibarıyla Kovid-19 dünyada 44 milyon insana bulaşmış ve 1 milyondan fazla kişinin ölümüne sebep olmuştur (<https://covid19.who.int/>). Salgından korunmak için hükümetler kendi iç ve dış dinamiklerine uygun ulusal içerikli tedbir ve uygulama politikaları geliştirmişlerdir. Bu süreçte tespit edilen hastaların tedavisinin yanında temaslı bireylerin izlenerek karantinaya alınması, seyahatlerin kısıtlanması, fiziksel temasın en aza indirilmesi, vb. unsurların salgından korunmada ve hayatta kalmada önemli olduğu belirtilmiştir (WHO, 2020: 2).

Kovid-19'dan korunmak için ülkeler; başta ekonomi, sağlık ve eğitim olmak üzere pek çok alanda tedbirler alarak uygulamaya koymuşlardır. Eğitim alanında tedbir olarak okul öncesinden, yükseköğretimin en üst kademesine kadar okullar kapatılarak eğitime ara verilmiştir (Miks ve McIlwaine, 2020). Salgının kısa sürede bitme ihtimalinin olmaması anlaşılınca tüm eğitim kademelerinde uzaktan eğitimin sürdürülmesi yönünde uygulamalar başlatılmıştır. Çünkü Kovid-19'un bulaşma kapasitesinin çok yüksek olması örgün eğitimi olanaksız hale getirmiştir. Bu durum dünya genelinde bir milyardan fazla öğrencinin örgün eğitim ortamından uzaklaşmasına neden olmuştur. Uzaktan verilen eğitimlerle ülkeler, eğitimde oluşan boşluğu ve olumsuz etkilerini en aza indirme çabasına girmişlerdir. Salgın nedeniyle okulların kapatılması, eğitimin uzaktan televizyon, internet vb. medyalar aracılığıyla sürdürülmeye çalışılması online eğitimi ya da diğer ifadeyle uzaktan eğitimi gündeme getirmiştir (Genç ve Gümrükçüoğlu, 2020: 406).

Gerçekte uzaktan eğitim Kovid-19 sürecinde gündeme gelmesine rağmen, çok köklü bir geçmişe sahip olan eğitim uygulamasıdır. İlk uzaktan eğitim uygulaması 20 Mart 1728 tarihinde Boston Gazetesi'nde steno derslerinin verileceğine ilişkin yapılan ilan ile başlamıştır. Sonraki süreçte 1843 yılında İsveç'te "Mektupla Kompozisyon Dersleri"nin verilmesiyle ilerleme kaydetmiştir (Telli Yamamoto ve Altun, 2020: 26). O günlerden bugüne geldiğinde teknolojinin gelişmesine paralel olarak mektupla başlayan uzaktan eğitim, radyo, televizyon ve internet sayesinde oldukça önemli ilerlemeler sağlamış, yaygın ve kolay uygulanabilir hale gelmiştir (Kunç ve Varol, 1994: 455; Bozkurt, 2017). Salgının yayılımının durdurulamaması sebebiyle uzaktan eğitim süreci tekrar yeni uygulamalarla gündeme gelmiştir. Kovid-19'un dünyada bir salgın haline dönüşmesi, salgının yaşandığı tüm ülkelerde eğitim sistemleriyle birlikte yükseköğretim sistemlerini de etkileyerek, salgının yayılmasını engellemek için eğitim yapılarında yüz yüze eğitim yerine uzaktan eğitime hızla geçilmesine neden olmuştur (Telli Yamamoto ve Altun, 2020: 32).

Uzaktan eğitim; elektronik olan ve olmayan sistemlerle, özel iletişim yöntemleri kullanarak, zaman ve mekândan bağımsız olarak planlı, tasarlanmış öğrenme faaliyetlerini içeren bir sistem olarak tanımlamak mümkündür (Altıparmak, 2011). Günümüzde örgün eğitime alternatif olarak teknoloji ile entegre edilmiş bir sistem olan uzaktan eğitim her geçen gün yaygınlaşmaktadır (Uşun, 2006: 210-228; Yamamoto ve Altun, 2020).

Türkiye'de ise uzaktan eğitimin tarihi dünyadaki kadar eskilere dayanmamaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında gündeme gelmiş olmasına karşın ilk uygulamanın yapılması

1956 yılını bulmuştur. Dünyadaki gibi mektupla başlayan uzaktan eğitim, iletişim teknolojilerindeki gelişmelere paralel olarak, radyo, televizyon ve bilişim tabanlı olarak gelişme kaydederek yaygınlaşmaya başlamıştır. Uzaktan eğitimin yükseköğretim alanında yaygınlaşmasında 1982 yılında açık öğretim hizmetleri vermeye başlayan Anadolu Üniversitesi' nin etkinlikleri önemli olmuştur (Kunç ve Varol, 1994: 455; Bozkurt, 2017). Dünyada yükseköğretim alanında daha fazla kişinin yükseköğretim almasına yönelik olarak örgün eğitimden uzaktan eğitime doğru bir paradigma değişimi söz konusudur. Bu kapsamda pek çok üniversite örgün eğitim faaliyetlerine ek olarak uzaktan eğitim alternatifi sunarken, örgün ve uzaktan eğitimin birlikte yürütüldüğü harmanlanmış (hibrit) bir şekilde eğitimler de verilmektedir. Bu kapsamda, Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) yapılan bir araştırmada 2018 yılında yükseköğretim kurumlarında eğitim gören öğrencilerden %52,8'i en az bir dersi uzaktan eğitim yoluyla almıştır (Genç Kumtepe vd., 2019: 45). Türkiye'de de örgün eğitim veren üniversitelerde uzaktan eğitim merkezleri açılarak, yükseköğretimin her kademesinde uzaktan eğitim programları açılarak, derslerin uzaktan eğitim yoluyla senkron (çevrimiçi) ve asenkron (çevrimdışı) olarak verildiği görülmektedir (YÖK, 2020a; Bayburtlu, 2020: 134). Diğer bir ifade ile uzaktan eğitimde dijital bir dönüşüm yaşanmaktadır. Türkiye'de yükseköğretimde dijital dönüşüm resmi olarak ilk defa Onbirinci kalkınma planı (2019-2023) hedefleri arasında "Üniversitelerin dijital çağa ayak uydurması ve bilgiye ulaşımında açık erişim ve açık bilim uygulamalarının hayata geçirilmesi amacıyla açık erişim altyapıları ile uyumu sağlanacaktır" (TC. Cumhurbaşkanlığı, 2019: 140) şeklinde ifade edilmiştir. Bu doğrultuda 2019 yılında Yükseköğretimde dijitalleşme gündeme gelerek Yükseköğretim Kurumu (YÖK) tarafından yükseköğretim kurumlarının dijitalleşmesi ana hedefler arasına alınmıştır. Sonraki çalışmalar ise bu hedeflere ulaşmaya yönelik olmuştur. Bu kapsamda öncelikle Yükseköğretimde Dijital Dönüşüm Projesi hazırlanarak uygulamaya konulmuştur. Projenin temel hedefi; "insan odaklı bir yaklaşımla Türk yükseköğretiminin dijitalleşmesini sağlayarak, ülkemizin 2023 hedeflerine uygun, yerel özelliklerini kaybetmeden küresel çapta rekabet edebilir bir yapıya kavuşturma, dijitalleşmenin getirdiği imkânları yükseköğretimde kullandırma ve dijitalleşmenin gücünü toplumun her katmanına yaymak" olarak belirlenmiştir. Projenin uygulama safhasında 2018-2019 bahar eğitim-öğretim döneminde Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Bayburt Üniversitesi, Iğdır Üniversitesi, Munzur Üniversitesi, Muş Alparslan Üniversitesi, Siirt Üniversitesi, Şırnak Üniversitesi ve Bingöl Üniversitesi "pilot üniversiteler" olarak dijitalleşmeye başlamış ve bu doğrultuda 40 bin civarında öğrenciye "internet teknolojileri", "taşınabilir teknolojiler", "sosyal ağlar", "teknoloji, toplum ve insan", "bilişim etiği", "teknoloji ve hayat boyu öğrenme", "bulut bilişim", "geleceğin teknolojileri" konularını içeren dijital okuryazarlık dersi almaları sağlanmıştır. Aynı zamanda bu pilot üniversitelerde görevli; 850 Araştırma Görevlisi, 864 Öğretim Görevlisi, 1089 Doktor Öğretim Üyesi, 152 Doçent, 138 Profesör ve 3 bin 93 öğretim elemanı dijital dönüşümde kendilerinden beklenen rolleri ve becerileri yerine getirmek ve dijital dönüşümün etkinliğini sağlayacak yeni öğrenme yaklaşımları konusunda eğitim almışlardır (Ölmez, 2020: 13). Dijital dönüşüm projesi kapsamına 2019 yılında sekiz üniversite daha dahil edilmiştir. Bu üniversiteler: Ardahan Üniversitesi, Artvin Çoruh Üniversitesi, Bitlis Eren Üniversitesi, Hakkâri Üniversitesi, Batman Üniversitesi, Gümüşhane Üniversitesi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversiteleridir (YÖK, 2020b).

Görüldüğü üzere dünyadaki gelişmeler paralelinde Türkiye'de de yükseköğretimde örgünden, uzaktan eğitime doğru bir değişim söz konusudur. Bu kapsamda ilgili altyapılar ve projeler geliştirilerek uygulamaya konulmuştur. Ancak tüm Türkiye'de yaygınlaşmadan, üniversitelerin uzaktan eğitim için gerekli altyapıları tam olarak oluşturulmadan Kovid-19 salgını baş göstermiş ve uzaktan eğitim uygulaması olan ve olmayan tüm üniversiteler zorunlu olarak eğitim öğretimlerini uzaktan eğitim ortamına taşımışlardır.

Bu doğrultuda Yükseköğretim Kurumu 17 Mart 2020 tarihinde üniversitelerden uzmanlardan oluşan bir heyetle birlikte uzaktan eğitim yol haritasını belirlemiştir. Bu kapsamda mevzuat, altyapı, insan kaynakları, içerik ve uygulamadan oluşan beş temel alanda düzenlemeler yapılarak hayata geçirilmek üzere harekete geçilmiştir. Uzaktan eğitim alt yapısı olmayan üniversitelerin bu sistemden faydalanmasına yönelik YÖK dersleri platformu açılarak Anadolu Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi'nin uzaktan eğitim materyalleri diğer üniversitelerin erişimine açılmıştır (YÖK, 2020c).

Örgün eğitim öğrencilerinin zorunlu olarak uzaktan eğitime geçmeleri birtakım sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu sorunların başında bilgisayar ve internet erişim sorunları, hoca ve arkadaşlarla iletişim sorunları, evde öğrenme ortamının oluşturulması vb... Benzer şekilde akademisyenler de benzer sorunlarla karşılaşmışlardır. Bu süreçte örgün eğitime yönelik hazırlanmış ders materyallerinin uzaktan eğitim ortamına aktarılması, öğrencilerle iletişim sorunları, alt yapıdan kaynaklanan teknik sorunlar, değerlendirme sorunları vb... problemlerle karşı karşıya kalırsa da teorik dersler uzaktan eğitim yoluyla gerçekleştirilmiştir. Ancak uygulamalı derslerin nasıl gerçekleştirileceği konusu hala çözüme kavuşturulmamıştır (Karahan, Bozan ve Akçay, 2020: 205). Kısaca zorunlu olarak geçilen uzaktan eğitime öğrenciler, akademisyenler ve üniversitelerin hazırlanmışlukları yetersiz kalmıştır.

Üniversitelerin Kovid-19 sürecinde almış oldukları uzaktan eğitim kararlarıyla kurum çalışanları daha önce çok fazla aşına olmadıkları ders yönetim sistemleri ile birlikte senkron ve asenkron platformlarda, ders anlatmaya ve anlamaya, ders içeriği yönetmeye ve adapte olmaya ve ellerinden gelenin en iyisini yapmaya çabalamaktadırlar (Zan ve Zan, 2020: 1371).

İyi planlanmış uzaktan eğitim ile kriz döneminde verilen uzaktan eğitim arasında sadece Türkiye'de değil, dünyanın bütün ülkelerinde önemli farklılıklar vardır. Kriz dönemlerinde eğitimlerini sürdürmek isteyen yükseköğretim kurumlarının bunun farkında olmaları gerekmektedir. Uzaktan eğitim için derslerin planlanması ve uygulanması ile örgün olarak verilen dersler arasında büyük farklılıklar vardır. Etkin bir uzaktan eğitim dersinin hazırlanması aylarca sürebilir. Ancak Kovid-19 süreci ile diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de üniversiteler yüz yüze vermeyi planladıkları derslere son verip bu dersleri acil olarak uzaktan eğitime aktarmak zorunda kalmışlardır. Alınan uzaktan eğitim kararı halk sağlığı açısından gerekliydi ve öğrencilerin de ilk tepkileri olumlu olmuştur. Evde kalarak salgından korunmaktalar aynı zamanda eğitimlerini de sürdürmekteydiler. Ancak uzaktan eğitim süreci uzadıkça, öğrenciler verilen eğitimi örgün eğitim ile karşılaştırmaya başlayarak yetersiz ve başarısız bulmaya başlamışlardır. Verilen uzaktan eğitimin olması gerektiği ya da onların beklediği gibi ideal bir uzaktan eğitim olmaması yüzünden memnuniyetsizlikler başlamışlardır (Erkut, 2020: 128).

Kovid-19 sürecinde üniversitelerde salgınla birlikte verilmeye başlanan uzaktan eğitimin daha sağlıklı bir şekilde değerlendirebilmesi öğretim elemanları, öğrencilerin beklentileri ve tecrübeleri ile şekillenecektir (Karadağ ve Yücel, 2020: 182). Bu nedenle sistemdeki problemlerin çözümü için uzaktan eğitime yönelik öğrenci görüşleri önemli bir veri kaynağı olarak kabul edilecektir (Kaysi, 2020: 19).

Bu süreçte Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi'nde sosyal, fen ve sağlık bilimleri alanlarında farklı kademelerde eğitim gören öğrencilerini; pandemi ile birlikte değişen öğrenim süreçlerinde yaşanan sorunların belirlenmesi, görüşlerinin incelenmesi, konu hakkında yapılabilecek uygulamalar ve çözüm yolları için bizden sonraki çalışmalara fikir vermesi umuduyla bu çalışma başlatılmıştır.

1. YÖNTEM

Bu araştırmanın amacı; Kovid-19 salgını nedeniyle örgün eğitimden uzaktan eğitime geçilmesine yönelik üniversite öğrencilerinin görüşlerini belirlemektir. Bu doğrultuda araştırmada aşağıdaki soruların yanıtları aranmaktadır:

- Üniversite öğrencilerinin örgün eğitimden uzaktan eğitime geçilmesine yönelik öne çıkan görüşleri nelerdir?
- Üniversite öğrencilerinin örgün eğitimden uzaktan eğitime geçilmesine yönelik görüşleri cinsiyetlerine göre farklılık göstermekte midir?
- Üniversite öğrencilerinin örgün eğitimden uzaktan eğitime geçilmesine yönelik görüşleri sınıflarına göre farklılık göstermekte midir?
- Üniversite öğrencilerinin örgün eğitimden uzaktan eğitime geçilmesine yönelik görüşleri ailelerinin ikamet ettiği bölgeye göre farklılık göstermekte midir?
- Üniversite öğrencilerinin örgün eğitimden uzaktan eğitime geçilmesine yönelik görüşleri eğitim kademelerine göre farklılık göstermekte midir?

1.1. Araştırmanın Modeli

Kovid-19 salgını nedeniyle örgün eğitimden uzaktan eğitime geçilmesine yönelik üniversite öğrencilerinin görüşlerini belirlemeye yönelik genel tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Genel tarama modelleri, “çok sayıda elemandan oluşan bu evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinden yapılan tarama düzenlemeleridir” (Karasar, 2012).

1.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2019-2020 eğitim öğretim yılında Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi’nde sosyal, fen ve sağlık bilimleri alanlarındaki eğitim gören tüm öğrenciler, örneklemini ise evren içerisinde bulunan kolayda örnekleme yöntemi ile belirlenmiş araştırmaya katılmayı gönüllü kabul eden 662 öğrenci oluşturmuştur.

1.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler araştırmacılar tarafından oluşturulan veri toplama aracı ile toplanmıştır. İki bölümden oluşan veri toplama aracının ilk bölümünde öğrencilerin cinsiyet, sınıf, ailelerinin ikamet ettikleri yer ve eğitim kademelerini belirlemeye yönelik çoktan seçmeli 4 soru yer almaktadır. İkinci bölümde 22 adet 5’li likert tipi önermeden oluşan ölçek bulunmaktadır. Söz konusu ölçek araştırmacılar tarafından oluşturulmuş, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi’nde farklı alanlarda öğretim üyesi yapan 5 akademisyenin görüşleri doğrultusunda düzenlenmiştir. Veri toplama aracı Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi 04.05.2020 tarihli ve 19680 sayılı etik kurul izni ile uygulanmıştır. Anketler 5 Mayıs 2020 ile 15 Mayıs 2020 tarihleri arasında online olarak toplanmıştır.

Ölçekteki 22 maddenin güvenilirliğini hesaplamak için iç tutarlılık katsayısı olan “Cronbach Alpha” hesaplanmıştır. Ölçeğin genel güvenilirliği $\alpha=0.973$ olarak çok yüksek bulunmuştur. Ölçeğin yapı geçerliliğinin ortaya koymak için açıklayıcı (açımlayıcı) faktör analizi yöntemi uygulanmıştır. Yapılan Barlett testi sonucunda ($p=0.000<0.05$) faktör analizine alınan değişkenler arasında ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Yapılan test

sonucunda ($KMO=0.971>0,60$) örnek büyüklüğünün faktör analizi uygulanması için yeterli olduğu tespit edilmiştir. Faktör analizi uygulamasında varimax yöntemi seçilerek faktörler arasındaki ilişkinin yapısının aynı kalması sağlanmıştır. Faktör analizi sonucunda değişkenler toplam açıklanan varyansı %71.129 olan 2 faktör altında toplanmıştır.

Literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde kimi çalışmalarda bir faktörün oluşmasında 2 maddenin yeterli olacağı belirtilirken (Tavşancıl, 2002; Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2014), kimi çalışmalarda bir faktör için en 3 maddenin olması gerektiği yönünde görüşler bulunmaktadır (Velicer ve Fava, 1998). Araştırmada her iki görüşün de gereklerini yerine getirmek için oluşan iki faktörlü yapının yanında ölçek geneli de hesaplamalara alınarak tek faktörlü olabilecek şekilde analizler yapılmıştır. Ölçeğe ait oluşan faktör yapısı Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Ölçek Faktör Yapısı

Boyut	Faktör Yüğü
Uzaktan Eğitimin Etkinliğı (Özdeğer=14,421; Açıklanan Varyans=55,520; Alpha=0,976)	
17. Uzaktan eğitimi sıkıcı buluyorum.	0,915
18. Uzaktan eğitimin öğrencileri pasifleştirdiğini düşünüyorum	0,891
16. Bilgisayara bağımlı bir eğitimi sevemedim.	0,880
14. Hocalarımla yüzyüze iletişim kuramamaktan dolayı derslere olan ilğim azalıyor.	0,863
20. Yetkin ve yeterliliklerimin uzaktan eğitimle artmayacağını düşünüyorum.	0,861
4. Uzaktan eğitim sürecinde derslere yönelik ilğimin azaldığını düşünüyorum.	0,846
10. Uzaktan eğitimde öğrencilerin kaliteli bir eğitim alamayacağını düşünüyorum.	0,823
21. Daha önce uzaktan eğitim deneyimim olmamasından dolayı psikolojim olumsuz etkilendiğini düşünüyorum.	0,797
2. Örgün eğitimdeki kadar derslere motive olamıyorum.	0,775
19. Uzaktan eğitimde ders programıma uyamıyorum.	0,773
13. Okula gidememek, arkadaşlarımla görüşmemek beni derslerden soğutuyor.	0,770
11. Sosyal aktivitelerden uzak kalmanın eğitim performansımı düşürdüğüme inanıyorum.	0,760
12. Evde ailemin olduğu bir ortamda derslerime konsantre olamıyorum.	0,759
3. Örgün eğitimde kendimi daha başarılı buluyordum.	0,756
5. Uzaktan eğitimde hocalarla istediğim gibi iletişim kuramıyorum.	0,701
1. Örgün eğitimde olduğu gibi derslerde kendimi aktif hissedemiyorum.	0,699
15. Derslere çalışmak istemiyorum.	0,678
6. Uzaktan eğitimdeki ders materyallerini eksik buluyorum.	0,678
9. Uzaktan eğitimle öğrencilerin spesifik değerlendirileceğini düşünmüyorum.	0,630
22. Uzaktan eğitim alt yapısının yeterli olmadığını düşünüyorum.	0,623
Uzaktan Eğitimde Hoca ve Materyal Etkisi (Özdeğer=1,227; Açıklanan Varyans=15,609; Alpha=0,786)	
8. Dersle yönelik ilğim dersin materyallerinin niteliğine göre farklılık göstermektedir.	0,866
7. Derslere yönelik ilğim dersin hocasına göre farklılık göstermektedir	0,855
Toplam Varyans=%71.129; Genel Güvenirlik (Alpha)= 0.973	

İlk faktöre Uzaktan Eğitimin Etkinliğı ismi verilmiştir. Söz konusu faktörde yer alan maddeler örgün eğitim öğrencilerinin zorunlu olarak geçtikleri uzaktan eğitim uygulamalarına yönelik olarak 20 olumsuz önermeden oluşmaktadır. İkinci faktör ise

materyal ve hocaya göre uzaktan eğitimin etkisinin değiştiğini belirten 2 nötr önermeden oluşmaktadır. Bu faktöre Uzaktan Eğitimde Hoca ve Materyal Etkisi ismi verilmiştir.

1.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada veri toplama aracı ile elde edilen verilerin analizi bilgisayar ortamında SPSS 22.0 istatistik programı ile analiz edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin tanımlayıcı özelliklerinin incelenmesinde frekans ve yüzde istatistiklerinden, ölçek maddelerine verdikleri yanıtların incelenmesinde ortalama ve standart sapma istatistiklerinden faydalanılmıştır.

Öğrencilerin tanımlayıcı özelliklerine göre Covid-19 salgını nedeniyle örgün eğitimden uzaktan eğitime geçilmesine yönelik görüşlerinin farklılaşma durumunun incelenmesinde t-testi, tek yönlü anova ve tamamlayıcı olarak Scheffe testi kullanılmıştır.

2. BULGULAR

Araştırmaya katılanların tanımlayıcı özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Katılımcıların Tanımlayıcı Özelliklerinin Dağılımı

	Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kız	468	70,7
	Erkek	194	29,3
Sınıf	1	60	9,1
	2	64	9,7
	3	166	25,1
	4	372	56,2
Bölge	Ege Bölgesi	24	3,6
	Marmara Bölgesi	70	10,6
	Akdeniz Bölgesi	186	28,1
	İç Anadolu Bölgesi	308	46,5
	Karadeniz Bölgesi	16	2,4
	Doğu Anadolu Bölgesi	20	3,0
Kademe	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	38	5,7
	Önlisans	30	4,5
	Lisans	574	86,7
	Lisansüstü	58	8,8

Araştırmaya katılan öğrencilerin 468'i (%70,7) kız, 194'ü (%29,3) erkek olup, 60'ı (%9,1) 1. sınıf, 64'ü (%9,7) 2. sınıf, 166'sı (%25,1) 3 sınıf ve 372'si (%56,2) 4. Sınıfta eğitim görmektedirler. Öğrencilerin 24'ünün ailesi (%3,6) Ege Bölgesi'nde, 70'inin (%10,6) ailesi Marmara Bölgesi'nde, 186'sının (%28,1) ailesi Akdeniz Bölgesi'nde, 308'inin (%46,5) ailesi İç Anadolu Bölgesi'nde, 16'sının (%2,4) ailesi Karadeniz Bölgesi'nde, 20'sinin (%3,0) ailesi Doğu Anadolu Bölgesi'nde ve 38'inin (%5,7) ailesi Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ikamet etmektedir. Öğrencilerin 30'u (%4,5) önlisans, 574'ü (%86,7) lisans, 58'i (%8,8) lisansüstü eğitim almaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin uzaktan eğitimin etkinliği ile ilgili ifadelerine verdiği yanıtların dağılımları Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3: Öğrencilerin Uzaktan Eğitimin Etkinliği İlgili İfadelere Verdiği Yanıtların Dağılımı

	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katlıyorum		Kesinlikle katılıyorum		Ort	Ss
	F	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Uzaktan eğitimi sıkıcı buluyorum	52	7,9	22	3,3	50	7,6	148	22,4	390	58,9	4,211	1,209
Uzaktan eğitimin öğrencileri pasifleştirdiğini düşünüyorum.	38	5,7	26	3,9	44	6,6	158	23,9	396	59,8	4,281	1,123
Bilgisayara bağımlı bir eğitimi sevedim.	36	5,4	36	5,4	36	5,4	160	24,2	394	59,5	4,269	1,134
Hocalarımla yüzyüze iletişim kuramamaktan dolayı derslere olan ilgim azalıyor.	40	6,0	42	6,3	40	6,0	168	25,4	372	56,2	4,193	1,177
Yetkin ve yeterliliklerimin uzaktan eğitimle artmayacağını düşünüyorum.	40	6,0	32	4,8	62	9,4	156	23,6	372	56,2	4,190	1,166
Uzaktan eğitim sürecinde derslere yönelik ilgimin azaldığını düşünüyorum.	42	6,3	42	6,3	38	5,7	136	20,5	404	61,0	4,236	1,200
Uzaktan eğitimde öğrencilerin kaliteli bir eğitim alamayacağını düşünüyorum.	44	6,6	22	3,3	50	7,6	136	20,5	410	61,9	4,278	1,162
Daha önce uzaktan eğitim deneyimim olmamasından dolayı psikolojim olumsuz etkilendiğini düşünüyorum.	46	6,9	50	7,6	66	10,0	148	22,4	352	53,2	4,073	1,247
Örgün eğitimdeki kadar derslere motive olamıyorum.	40	6,0	32	4,8	62	9,4	156	23,6	372	56,2	4,263	1,185
Uzaktan eğitimde ders programıma uyamıyorum.	36	5,4	42	6,3	96	14,5	158	23,9	330	49,8	4,063	1,177
Okula gidememek, arkadaşlarımla görüşmemek beni derslerden soğutuyor.	48	7,3	70	10,6	66	10,0	154	23,3	324	48,9	3,961	1,291
Sosyal aktivitelerden uzak kalmanın eğitim performansımı düşürdüğüme inanıyorum.	34	5,1	56	8,5	54	8,2	150	22,7	368	55,6	4,151	1,191
Evde ailemin olduğu bir ortamda derslerime konsantre olamıyorum.	60	9,1	66	10,0	76	11,5	106	16,0	354	53,5	3,949	1,365
Örgün eğitimde kendimi daha başarılı buluyordum	40	6,0	24	3,6	36	5,4	162	24,5	400	60,4	4,296	1,123
Uzaktan eğitimde hocalarla istediğim gibi iletişim kuramıyorum.	46	6,9	36	5,4	70	10,6	140	21,1	370	55,9	4,136	1,221

Örgün eğitimde olduğu gibi derslerde kendimi aktif hissedemiyorum	52	7,9	22	3,3	50	7,6	148	22,4	390	58,9	4,210	1,236
Derslere çalışmak istemiyorum.	56	8,5	48	7,3	80	12,1	162	24,5	316	47,7	3,958	1,285
Uzaktan eğitimdeki ders materyallerini eksik buluyorum.	42	6,3	36	5,4	84	12,7	158	23,9	342	51,7	4,091	1,194
Uzaktan eğitimle öğrencilerin spesifik değerlendirileceğini düşünmüyorum.	46	6,9	24	3,6	104	15,7	164	24,8	324	48,9	4,051	1,190
Uzaktan eğitim alt yapısının yeterli olmadığını düşünüyorum.	32	4,8	20	3,0	86	13,0	132	19,9	392	59,2	4,257	1,102

Araştırmaya katılan öğrencilerin uzaktan eğitimin etkinliği ile ilgili ifadelerine verdiği yanıtlar incelendiğinde;

“Uzaktan eğitimi sıkıcı buluyorum” önermesine öğrencilerin, %7,9'u (n=52) “kesinlikle “katılmıyorum”, %3,3'ü (n=22) “katılmıyorum”, %7,6'sı (n=50) “kararsızım”, %22,4'ü (n=148) “katılıyorum”, %58,9'u (n=390) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “Uzaktan eğitimi sıkıcı buluyorum” önermesine çok yüksek (\bar{x} =4,211) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Uzaktan eğitimin öğrencileri pasifleştirdiğini düşünüyorum.” önermesine öğrencilerin, %5,7'si (n=38) “kesinlikle “katılmıyorum”, %3,9'u (n=26) “katılmıyorum”, %6,6'sı (n=44) “kararsızım”, %23,9'u (n=158) “katılıyorum”, %59,8'i (n=396) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “Uzaktan eğitimin öğrencileri pasifleştirdiğini düşünüyorum.” önermesine çok yüksek (\bar{x} =4,281) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Bilgisayara bağımlı bir eğitimi sevedim.” önermesine öğrencilerin, %5,4'ü (n=36) “kesinlikle “katılmıyorum”, %5,4'ü (n=36) “katılmıyorum”, %5,4'ü (n=36) “kararsızım”, %24,2'si (n=160) “katılıyorum”, %59,5'i (n=394) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “Bilgisayara bağımlı bir eğitimi sevedim.” önermesine çok yüksek (\bar{x} =4,269) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Hocalarımla yüzyüze iletişim kuramamaktan dolayı derslere olan ilgim azalıyor.” önermesine öğrencilerin, %6,0'ı (n=40) “kesinlikle “katılmıyorum”, %6,3'ü (n=42) “katılmıyorum”, %6,0'ı (n=40) “kararsızım”, %25,4'ü (n=168) “katılıyorum”, %56,2'si (n=372) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “Hocalarımla yüzyüze iletişim kuramamaktan dolayı derslere olan ilgim azalıyor.” önermesine (\bar{x} =4,193) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Yetkin ve yeterliliklerimin uzaktan eğitimle artmayacağını düşünüyorum.” önermesine öğrencilerin, %6,0'ı (n=40) “kesinlikle “katılmıyorum”, %4,8'i (n=32) “katılmıyorum”, %9,4'ü (n=62) “kararsızım”, %23,6'sı (n=156) “katılıyorum”, %56,2'si (n=372) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “Yetkin ve yeterliliklerimin uzaktan eğitimle artmayacağını düşünüyorum.” önermesine yüksek (\bar{x} =4,190) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Uzaktan eğitim sürecinde derslere yönelik ilgimin azaldığını düşünüyorum.” önermesine öğrencilerin, %6,3'ü (n=42) “kesinlikle “katılmıyorum”, %6,3'ü (n=42) “katılmıyorum”, %5,7'si (n=38) “kararsızım”, %20,5'i (n=136) “katılıyorum”, %61,0'ı (n=404) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “Uzaktan eğitim sürecinde

derslere yönelik ilgimin azaldığını düşünüyorum.” önermesine çok yüksek ($\bar{x}=4,236$) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Uzaktan eğitimde öğrencilerin kaliteli bir eğitim alamayacağını düşünüyorum.” önermesine öğrencilerin, %6,6'sı (n=44) “kesinlikle katılmıyorum”, %3,3'ü (n=22) “katılmıyorum”, %7,6'sı (n=50) “kararsızım”, %20,5'i (n=136) “katılıyorum”, %61,9'u (n=410) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “Uzaktan eğitimde öğrencilerin kaliteli bir eğitim alamayacağını düşünüyorum.” önermesine çok yüksek ($\bar{x}=4,278$) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Daha önce uzaktan eğitim deneyimim olmamasından dolayı psikolojim olumsuz etkilendiğini düşünüyorum.” önermesine öğrencilerin, %6,9'u (n=46) “kesinlikle katılmıyorum”, %7,6'sı (n=50) “katılmıyorum”, %10,0'ı (n=66) “kararsızım”, %22,4'ü (n=148) “katılıyorum”, %53,2'si (n=352) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “Daha önce uzaktan eğitim deneyimim olmamasından dolayı psikolojim olumsuz etkilendiğini düşünüyorum.” önermesine yüksek ($\bar{x}=4,073$) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Örgün eğitimdeki kadar derslere motive olamıyorum.” önermesine öğrencilerin, %6,0'ı (n=40) “kesinlikle katılmıyorum”, %4,8'i (n=32) “katılmıyorum”, %9,4'ü (n=62) “kararsızım”, %23,6'sı (n=156) “katılıyorum”, %56,2'si (n=372) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “Örgün eğitimdeki kadar derslere motive olamıyorum.” önermesine çok yüksek ($\bar{x}=4,263$) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Uzaktan eğitimde ders programıma uyamıyorum.” önermesine öğrencilerin, %5,4'ü (n=36) “kesinlikle katılmıyorum”, %6,3'ü (n=42) “katılmıyorum”, %14,5'i (n=96) “kararsızım”, %23,9'u (n=158) “katılıyorum”, %49,8'i (n=330) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “Uzaktan eğitimde ders programıma uyamıyorum.” önermesine yüksek ($\bar{x}=4,063$) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Okula gidememek, arkadaşlarımla görüşmemek beni derslerden soğutuyor.” önermesine öğrencilerin, %7,3'ü (n=48) “kesinlikle katılmıyorum”, %10,6'sı (n=70) “katılmıyorum”, %10,0'ı (n=66) “kararsızım”, %23,3'ü (n=154) “katılıyorum”, %48,9'u (n=324) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “Okula gidememek, arkadaşlarımla görüşmemek beni derslerden soğutuyor.” önermesine yüksek ($\bar{x}=3,961$) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Sosyal aktivitelerden uzak kalmanın eğitim performansımı düşürdüğüme inanıyorum.” önermesine öğrencilerin, %5,1'i (n=34) “kesinlikle katılmıyorum”, %8,5'i (n=56) “katılmıyorum”, %8,2'si (n=54) “kararsızım”, %22,7'si (n=150) “katılıyorum”, %55,6'sı (n=368) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “Sosyal aktivitelerden uzak kalmanın eğitim performansımı düşürdüğüme inanıyorum.” önermesine yüksek ($\bar{x}=4,151$) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Evde ailemin olduğu bir ortamda derslerime konsantre olamıyorum.” önermesine öğrencilerin, %9,1'i (n=60) “kesinlikle katılmıyorum”, %10,0'ı (n=66) “katılmıyorum”, %11,5'i (n=76) “kararsızım”, %16,0'ı (n=106) “katılıyorum”, %53,5'i (n=354) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “Evde ailemin olduğu bir ortamda derslerime konsantre olamıyorum.” önermesine yüksek ($\bar{x}=3,949$) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Örgün eğitimde kendimi daha başarılı buluyordum” önermesine öğrencilerin, %6,0'ı (n=40) “kesinlikle katılmıyorum”, %3,6'sı (n=24) “katılmıyorum”, %5,4'ü (n=36) “kararsızım”, %24,5'i (n=162) “katılıyorum”, %60,4'ü (n=400) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “Örgün eğitimde kendimi daha başarılı buluyordum” önermesine çok yüksek ($\bar{x}=4,296$) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Uzaktan eğitimde hocalarla istediğim gibi iletişim kuramıyorum.” önermesine öğrencilerin, %6,9'u (n=46) “kesinlikle “katılmıyorum”, %5,4'ü (n=36) “katılmıyorum”, %10,6'sı (n=70) “kararsızım”, %21,1'i (n=140) “katılıyorum”, %55,9'u (n=370) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “Uzaktan eğitimde hocalarla istediğim gibi iletişim kuramıyorum.” önermesine yüksek ($\bar{x}=4,136$) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Örgün eğitimde olduğu gibi derslerde kendimi aktif hissedemiyorum” önermesine öğrencilerin, %7,9'u (n=52) “kesinlikle “katılmıyorum”, %3,3'ü (n=22) “katılmıyorum”, %7,6'sı (n=50) “kararsızım”, %22,4'ü (n=148) “katılıyorum”, %58,9'u (n=390) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “Örgün eğitimde olduğu gibi derslerde kendimi aktif hissedemiyorum” önermesine çok yüksek ($\bar{x}=4,210$) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Derslere çalışmak istemiyorum.” önermesine öğrencilerin, %8,5'i (n=56) “kesinlikle “katılmıyorum”, %7,3'ü (n=48) “katılmıyorum”, %12,1'i (n=80) “kararsızım”, %24,5'i (n=162) “katılıyorum”, %47,7'si (n=316) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “Derslere çalışmak istemiyorum.” önermesine yüksek ($\bar{x}=3,958$) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Uzaktan eğitimdeki ders materyallerini eksik buluyorum.” önermesine öğrencilerin, %6,3'ü (n=42) “kesinlikle “katılmıyorum”, %5,4'ü (n=36) “katılmıyorum”, %12,7'si (n=84) “kararsızım”, %23,9'u (n=158) “katılıyorum”, %51,7'si (n=342) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “Uzaktan eğitimdeki ders materyallerini eksik buluyorum.” önermesine yüksek ($\bar{x}=4,091$) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Uzaktan eğitimle öğrencilerin spesifik değerlendirileceğini düşünmüyorum.” önermesine öğrencilerin, %6,9'u (n=46) “kesinlikle “katılmıyorum”, %3,6'sı (n=24) “katılmıyorum”, %15,7'si (n=104) “kararsızım”, %24,8'i (n=164) “katılıyorum”, %48,9'u (n=324) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “Uzaktan eğitimle öğrencilerin spesifik değerlendirileceğini düşünmüyorum.” önermesine yüksek ($\bar{x}=4,051$) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Uzaktan eğitim alt yapısının yeterli olmadığını düşünüyorum.” önermesine öğrencilerin, %4,8'i (n=32) “kesinlikle “katılmıyorum”, %3,0'ı (n=20) “katılmıyorum”, %13,0'ı (n=86) “kararsızım”, %19,9'u (n=132) “katılıyorum”, %59,2'si (n=392) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “Uzaktan eğitim alt yapısının yeterli olmadığını düşünüyorum.” önermesine çok yüksek ($\bar{x}=4,257$) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin uzaktan eğitimde hoca ve materyal etkisi ile ilgili ifadelerine verdiği cevapların dağılımları Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4: Öğrencilerin Uzaktan Eğitimde Hoca ve Materyal Etkisi İle İlgili İfadelerine Verdiği Yanıtların Dağılımı

	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum		Ort	Ss
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Derse yönelik ilgim dersin materyallerinin niteliğine göre farklılık göstermektedir.	50	7,6	62	9,4	92	13,9	224	33,8	234	35,3	3,801	1,229

Derslere yönelik ilgim dersin hocasına göre farklılık göstermektedir.	50	7,6	90	13,6	94	14,2	212	32,0	216	32,6	3,686	1,263
---	----	-----	----	------	----	------	-----	------	-----	------	-------	-------

Araştırmaya katılan öğrencilerin uzaktan eğitimde hoca ve materyal etkisi ile ilgili ifadelerine verdiği cevaplar incelendiğinde;

“Derse yönelik ilgim dersin materyallerinin niteliğine göre farklılık göstermektedir.” önermesine öğrencilerin, %7,6’sı (n=50) “kesinlikle “katılmıyorum”, %9,4’ü (n=62) “katılmıyorum”, %13,9’u (n=92) “kararsızım”, %33,8’i (n=224) “katılıyorum”, %35,3’ü (n=234) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “Derse yönelik ilgim dersin materyallerinin niteliğine göre farklılık göstermektedir.” önermesine yüksek ($\bar{x}=3,801$) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Derslere yönelik ilgim dersin hocasına göre farklılık göstermektedir.” önermesine öğrencilerin, %7,6’sı (n=50) “kesinlikle “katılmıyorum”, %13,6’sı (n=90) “katılmıyorum”, %14,2’si (n=94) “kararsızım”, %32,0’ı (n=212) “katılıyorum”, %32,6’sı (n=216) “kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin “Derslere yönelik ilgim dersin hocasına göre farklılık göstermektedir.” önermesine yüksek ($\bar{x}=3,686$) düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik görüşlerinin dağılımları Tablo 5’te yer almaktadır.

Tablo 5: Kovid-19 Sürecinde Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşlerin Ortalamaları

	N	Ort	Ss	Min.	Max.
Uzaktan Eğitimin Etkinliği	662	4,156	0,994	1,000	5,000
Uzaktan Eğitimde Hoca ve Materyal Etkisi	662	3,743	1,131	1,000	5,000
Ölçek Genel	662	4,118	0,965	1,000	5,000

Öğrencilerin “Uzaktan eğitimin etkinliği” boyutunun ortalaması $4,156\pm 0,994$, “Uzaktan eğitimde hoca ve materyal etkisi” ortalaması $3,743\pm 1,131$ olarak ve “ölçek genel” ortalaması $4,118\pm 0,965$ olarak saptanmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre Kovid-19 sürecinde uzaktan eğitime yönelik görüşlerinin farklılaşma durumlarına Tablo 6’da yer verilmiştir.

Tablo 6: Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Kovid-19 Sürecinde Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşlerinin Farklılaşma Durumu

	Grup	N	Ort	Ss	t	sd	p
Uzaktan Eğitimin Etkinliği	Kız	468	4,238	0,941	3,332	660	0,002
	Erkek	194	3,957	1,091			
Uzaktan Eğitimde Hoca ve Materyal Etkisi	Kız	468	3,784	1,112	1,450	660	0,148
	Erkek	194	3,644	1,172			
Ölçek Genel	Kız	468	4,197	0,915	3,276	660	0,002
	Erkek	194	3,929	1,054			

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre uzaktan eğitimin etkinliği puanları anlamlı farklılık göstermektedir ($t(660)=3.332$; $p=0.002<0,05$). Kız öğrencilerin uzaktan eğitimin etkinliği puanları ($\bar{x}=4,238$), erkeklerin uzaktan eğitimin etkinliği puanlarından ($\bar{x}=3,957$) yüksek bulunmuştur.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre ölçek genel puanları anlamlı farklılık göstermektedir ($t(660)=3.276$; $p=0.002<0,05$). Kız öğrencilerin ölçek genel puanları ($\bar{x}=4,197$), erkeklerin ölçek genel puanlarından ($\bar{x}=3,929$) yüksek bulunmuştur.

Öğrencilerin uzaktan eğitimde hoca ve materyal etkisi puanları cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıflarına göre Covid-19 sürecinde uzaktan eğitime yönelik görüşlerinin farklılaşma durumlarına Tablo 7’de yer verilmiştir.

Tablo 7: Öğrencilerin Sınıflarına Göre Covid-19 Sürecinde Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşlerinin Farklılaşma Durumu

	Grup	N	Ort	Ss	F	p	Fark
Uzaktan Eğitimin Etkinliği	1	60	3,693	1,251	7,301	0,000	2>1
	2	64	4,434	0,882			3>1
	3	166	4,287	0,826			4>1
	4	372	4,124	1,010			2>4
Uzaktan Eğitimde Hoca ve Materyal Etkisi	1	60	3,517	1,197	4,342	0,005	2>1
	2	64	3,984	1,212			3>1
	3	166	3,940	1,019			2>4
	4	372	3,651	1,138			3>4
Ölçek Genel	1	60	3,677	1,224	7,435	0,000	2>1
	2	64	4,394	0,856			3>1
	3	166	4,256	0,786			4>1
	4	372	4,081	0,983			2>4
							3>4

Öğrencilerin eğitim gördükleri sınıfa göre uzaktan eğitimin etkinliği puanları anlamlı farklılık göstermektedir ($F(3, 658)=7,301$; $p=0,000<0.05$). Farkın nedenlerine bakıldığında;

• 2.sınıfta eğitim gören öğrencilerin uzaktan eğitimin etkinliği puanları ($\bar{x}=4,434$), 1. sınıfta eğitim gören öğrencilerden ($\bar{x}=3,693$) ve 4. sınıfta eğitim gören öğrencilerden ($\bar{x}=4,124$) yüksektir.

• 1.sınıfta eğitim gören öğrencilerin uzaktan eğitimin etkinliği puanları ($\bar{x}=3,693$), 3. sınıfta eğitim gören öğrencilerden ($\bar{x}=4,287$) ve 4. sınıfta eğitim gören öğrencilerden ($\bar{x}=4,124$) düşüktür.

• Öğrencilerin eğitim gördükleri sınıfa göre uzaktan eğitimde hoca ve materyal etkisi puanları anlamlı farklılık göstermektedir ($F(3, 658)=4,342$; $p=0,005<0.05$). Farkın nedenlerine bakıldığında;

• 2.sınıfta eğitim gören öğrencilerin uzaktan eğitimde hoca ve materyal etkisi puanları ($\bar{x}=3,984$), 1. sınıf ta eğitim görenlerden ($\bar{x}=3,517$) 4. sınıfta eğitim görenlerden ($\bar{x}=3,651$) yüksektir.

• 3.sınıfta eğitim gören öğrencilerin uzaktan eğitimde hoca ve materyal etkisi puanları ($\bar{x}=3,940$), 1. sınıf ta eğitim görenlerden ($\bar{x}=3,517$) 4. sınıfta eğitim görenlerden ($\bar{x}=3,651$) yüksektir.

Öğrencilerin eğitim gördükleri sınıfa göre ölçek genel puanları anlamlı farklılık göstermektedir ($F(3, 658)=7,435; p=0,000<0.05$). Farkın nedenlerine bakıldığında;

•2. sınıfta eğitim gören öğrencilerin ölçek genel puanları ($\bar{x}=4,394$), 1. sınıfta eğitim görenlerden ($\bar{x}=3,677$) ve 4. sınıfta eğitim görenlerden ($\bar{x}=4,081$) yüksektir.

•3. sınıfta eğitim gören öğrencilerin ölçek genel puanları ($\bar{x}=4,256$), 1. sınıfta eğitim görenlerden ($\bar{x}=3,677$) ve 4. sınıfta eğitim görenlerden ($\bar{x}=4,081$) yüksektir.

•4. sınıfta eğitim gören öğrencilerin ölçek genel puanları ($\bar{x}=4,081$), 1. sınıf ta eğitim gören öğrencilerin puanlarından ($\bar{x}=3,677$) yüksektir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin ikamet ettikleri bölgeye göre Kovid-19 sürecinde uzaktan eğitime yönelik görüşlerinin farklılaşma durumlarına Tablo 8’de yer verilmiştir.

Tablo 8: Öğrencilerin Ailelerinin İkamet Ettiği Bölgeye Göre Kovid-19 Sürecinde Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşlerinin Farklılaşma Durumu

	Grup	N	Ort	Ss	F	p
Uzaktan Eğitimin Etkinliği	Ege Bölgesi	24	4,204	1,078	1,044	0,396
	Marmara Bölgesi	70	4,270	0,979		
	Akdeniz Bölgesi	186	4,066	0,944		
	İç Anadolu Bölgesi	308	4,185	0,995		
	Karadeniz Bölgesi	16	4,469	0,640		
	Doğu Anadolu Bölgesi	20	4,240	0,906		
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	38	3,942	1,318		
Uzaktan Eğitimde Hoca ve Materyal Etkisi	Ege Bölgesi	24	3,958	1,188	1,084	0,370
	Marmara Bölgesi	70	3,843	1,226		
	Akdeniz Bölgesi	186	3,704	1,043		
	İç Anadolu Bölgesi	308	3,753	1,109		
	Karadeniz Bölgesi	16	3,125	1,285		
	Doğu Anadolu Bölgesi	20	3,800	1,105		
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	38	3,763	1,418		
Ölçek Genel	Ege Bölgesi	24	4,182	1,082	0,887	0,504
	Marmara Bölgesi	70	4,231	0,960		
	Akdeniz Bölgesi	186	4,033	0,903		
	İç Anadolu Bölgesi	308	4,146	0,963		
	Karadeniz Bölgesi	16	4,347	0,583		
	Doğu Anadolu Bölgesi	20	4,200	0,921		
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	38	3,926	1,306		

Öğrencilerin uzaktan eğitimin etkinliği, uzaktan eğitimde hoca ve materyal etkisi, ölçek genel puanları bölgelere göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin eğitim gördükleri kademeye göre Kovid-19 sürecinde uzaktan eğitime yönelik görüşlerinin farklılaşma durumlarına Tablo 9’da yer verilmiştir.

Tablo 9: Öğrencilerin Eğitim Gördükleri Kademeye Göre Kovid-19 Sürecinde Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşlerinin Farklılaşma Durumu

	Grup	N	Ort	Ss	F	p	Fark
Uzaktan Eğitimin Etkinliği	Ön lisans	30	4,503	0,514	13,281	0,000	1>3 2>3
	Lisans	574	4,198	0,968			
	Lisansüstü	58	3,559	1,211			
	Ön lisans	30	3,767	1,244	1,922	0,147	

Uzaktan Eğitimde Hoca ve Materyal Etkisi	Lisans	574	3,770	1,118			
	Lisansüstü	58	3,466	1,177			
Ölçek Genel	Ön lisans	30	4,436	0,545	12,623	0,000	1>3 2>3
	Lisans	574	4,159	0,939			
	Lisansüstü	58	3,550	1,173			

Öğrencilerin kademelere göre uzaktan eğitimin etkinliği puanları anlamlı farklılık göstermektedir ($F(2, 659)=13,281$; $p=0,000<0.05$). Farkın nedenlerine bakıldığında;

• Önlisans öğrencilerinin uzaktan eğitimin etkinliği puanları ($\bar{x}=4,503$), lisansüstü öğrencilerin puanlarından ($\bar{x}=3,559$) yüksektir.

• Lisans öğrencilerinin uzaktan eğitimin etkinliği puanları ($\bar{x}=4,198$), lisansüstü öğrencilerinin puanlarından ($\bar{x}=3,559$) yüksektir.

• Öğrencilerin kademelere göre ölçek genel puanları anlamlı farklılık göstermektedir ($F(2, 659)=12,623$; $p=0,000<0.05$). Farkın nedenlerine bakıldığında;

• Önlisans öğrencilerinin ölçek genel puanları ($\bar{x}=4,436$), lisansüstü öğrencilerin puanlarından ($\bar{x}=3,550$) yüksektir.

• Lisans öğrencilerinin ölçek genel puanları ($\bar{x}=4,159$), lisansüstü öğrencilerinin puanlarından ($\bar{x}=3,550$) yüksektir.

Öğrencilerin uzaktan eğitimde hoca ve materyal etkisi puanları kademelerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kovid-19 salgını nedeniyle örgün eğitimden uzaktan eğitime geçilmesine yönelik üniversite öğrencilerinin görüşlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen araştırmaya Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi'nde sosyal, fen ve sağlık bilimlerinin farklı alanlarında eğitim gören 662 öğrencisi katılmıştır.

Kovid-19 sürecinde verilen uzaktan eğitime ilişkin görüşlerini belirlemek üzere düzenlenen ölçekte 22 önerme yer almaktadır. 20 önermenin yer aldığı boyut uzaktan eğitimin etkinliği olarak isimlendirilmiştir. Önermelere verdikleri yanıtların ortalamaları 5 üzerinden yapılan değerlendirmeye göre 3956 ile 4296 arasında sayısal değer almıştır. Bu boyutta öğrencilerin en yüksek düzeyde katıldığı önermeler 4296 ortalama ile “Örgün eğitimde kendimi daha başarılı buluyordum”, 4281 ortalama ile “Uzaktan eğitimin öğrencileri pasifleştirdiğini düşünüyorum.” önermelerine ilişkindir. Bu boyuta ilişkin genel ortalama 4.156'dır. Kovid-19 sürecinde eğitimin etkinliğine ilişkin alınan yüksek puanlar önermelerin olumsuz ifadelerden oluşmasından dolayı olumsuz görüşlerin yüksekliğini ifade etmektedir. Buradan üniversite öğrencileri Kovid-19 sürecinde verilen uzaktan eğitimin etkinliğine ilişkin yüksek düzeyde olumsuz görüşler içerisinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Ölçeğin iki önermeden oluşan boyutu uzaktan eğitimde hoca ve materyal etkisi olarak isimlendirilmiştir. Öğrenciler “Derse yönelik ilgim dersin materyallerinin niteliğine göre farklılık göstermektedir.” önermesine 3.801 ortalama ile katılım sağlarken, “Derslere yönelik ilgim dersin hocasına göre farklılık göstermektedir.” önermesine 3.686 ortalama ile katılmışlardır. Bu boyuta ilişkin genel ortalama 3,743'dür. Bu sonuçlar uzaktan eğitimin etkinliğinde hocaların ve materyallerin yüksek düzeyde etkili olduğunu göstermektedir.

Araştırmada öğrencilerin tanımlayıcı özelliklerine göre örgün eğitimden uzaktan eğitime geçilmesine yönelik görüşlerinin farklılaşma durumu incelenmiştir. Bu doğrultuda

ele alınan ilk değişken olarak öğrencilerin cinsiyetlerine göre uzaktan eğitimin etkinliği ve ölçek genelinde farklılaşmaların olduğu saptanırken, uzaktan eğitimde hoca ve materyal etkisinin cinsiyete göre farklılık göstermediği saptanmıştır. Buna göre kız öğrenciler uzaktan eğitimin etkinliği ve ölçek genelinde erkek öğrencilerden daha olumsuz görüşler içerisindedirlerken, kız ve erkek öğrenciler uzaktan eğitimde hoca ve materyal etkisine ilişkin benzer görüşler içerisinde oldukları sonucuna ulaşmıştır.

Öğrencilerin sınıflarına göre Kovid-19 sürecinde uzaktan eğitime yönelik görüşlerinde farklılaşmalar olduğu saptanmıştır. 1.sınıfta eğitim gören öğrencilerin tüm boyutlara yönelik katılım düzeylerinin daha büyük sınıflardaki öğrencilerden yüksek olduğu saptanmıştır. Diğer bir ifade ile uzaktan eğitimin etkinliğine ilişkin 1.sınıf öğrencileri daha olumsuz düşünürken, hoca ve materyallerin önemli etkilerinin olduğu görüşündedirler. Çünkü 1. Sınıf öğrencileri üniversite hayatına yeni girmiş, tam olarak ortama, arkadaşlarına ve hocalarına adapte olamadan dersler, çevrimiçi olarak verilmeye başlanmıştır. Bu durumdan birinci sınıf öğrencilerinin daha fazla etkilenmelerinin olağan olduğu düşünülmektedir.

Öğrencilerin ailelerinin ikamet ettikleri bölgeler göre Kovid-19 sürecinde uzaktan eğitime yönelik görüşlerinde farklılaşma olmadığı saptanmıştır. Diğer bir ifade ile aileleri farklı bölgelerde ikamet eden üniversite öğrencileri Kovid-19 sürecinde uzaktan eğitime yönelik görüşleri benzerlik göstermektedir. Aileleri farklı bölgelerde ikamet etse de sistem olarak ister ailelerinin yanından isterse üniversitelerinin olduğu yerden derslere girmelerinde herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. Bu durum öğrenci görüşlerine de bu şekilde yansımıştır.

Araştırmada üniversite öğrencilerinin eğitim gördükleri kademeye göre Kovid-19 sürecinde uzaktan eğitime yönelik görüşlerinde farklılaşmalar olduğu saptanmıştır. Tüm boyutlarda lisansüstü eğitim gören öğrencilerin lisans ve ön lisans düzeyinde eğitim gören öğrencilere göre daha olumlu düşündükleri saptanmıştır. Diğer bir ifade ile ön lisans ve lisans öğrencileri uzaktan eğitimin etkinliğine yönelik daha olumsuz düşünürlerken, uzaktan eğitimde hoca ve materyal etkisinin yüksek olduğu düşüncesindedirler.

Bu araştırma Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi'nde sosyal, den ve sağlık bilimlerinin farklı alanlarında eğitim gören 662 öğrencinin görüşleri ile sınırlıdır. Öğrencilerin uzaktan eğitimin etkinliğine yönelik görüşlerinin yüksek düzeyde olumsuz olması Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi'nin bu sürece hazırlıksız yakalanmasının etkisi olduğu düşünülmektedir. Üniversitenin uzaktan eğitim merkezinin bulunmamasının yanında, hocalarının uzaktan eğitim konusunda deneyimlerinin olmaması, ders planlarının ve materyallerinin uzaktan eğitime yönelik hazırlanmış olmaması da sonuçların olumsuzluğunda etkili olmuştur. Diğer taraftan örgün eğitim öğrencilerinin uzaktan eğitim ve bireysel öğrenmeye yönelik deneyimlerinin olmaması veya yetersiz olması da araştırma sonuçlarının olumsuz olmasına katkı sağlamıştır. Araştırma sonuçlarından yola çıkarak Kovid-19 salgının sürebileceği veya başka salgınlarında oluşabileceği gözönüne bulundurularak, başta üniversitede eğitim veren akademisyenlere uzaktan eğitim ve uzaktan eğitim materyallerinin hazırlanması konusunda eğitimler aldırılması, üniversitenin ivedilikle uzaktan eğitime yönelik altyapı ve teknik kapasitesinin geliştirilmesi gerekmektedir. Konuyla ilgili çalışmaya karşılaştırmalı perspektiften bakabilmek için araştırmanın tekrarının 2020-2021 eğitim öğretim yılında da gerçekleştirilmesi önerilmektedir. Böylelikle ilk sürece hazırlıksız yakalanan üniversitenin yeni eğitim öğretim döneminde uzaktan eğitim sürecinde geldiği duruma ilişkin daha sağlıklı bir değerlendirme yapılabilecektir. Çünkü çalışmanın en önemli sonucu hem öğrenciler hem de akademisyenler açısından hazırlıksız yakalanmanın getirdiği problemlerdir. Ayrıca uzaktan eğitime yönelik akademisyenlerin görüşleri incelenerek, daha etkin bir uzaktan eğitim sisteminin işleyişine yönelik görüşler

elde edilerek, sistemin eksik ve aksayan yönlerini giderilmesi için yeni uygulamalara yön verilebilecektir.

Bütün bu sonuçların yanısıra dünya tarihi incelendiğinde; eğitim sistemini aksatan unsurlar listesinde yer alan hastalık ve salgınların etkilerinin, eğitim sistemine olumsuz yansımalarının en az düzeyde olması için sürece hazırlıklı yakalanmanın önemli olduğu bir kez daha ortaya çıkmıştır.

KAYNAKÇA

- Altıparmak, M. (2011). E-Öğrenme ve Uzaktan Eğitimde Açık Kaynak Kodlu Öğrenme Yönetim Sistemleri. *Akademik Bilişim 11- XIII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri Kitabı*, Malatya, 319-327.
- Bayburtlu, Y.S. (2020). Covid-19 Pandemi Dönemi Uzaktan Eğitim Sürecinde Öğretmen Görüşlerine Göre Türkçe Eğitimi. *Turkish Studies*, 15(4), 131-151. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44460>
- Bozkurt, A. (2017). Türkiye’de Uzaktan Eğitimin Dünü, Bugünü ve Yarını. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 85-124.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. & Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve LISREL Uygulamaları* (3. Bs.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Erkut, E. (2020). Covid-19 Sonrası Yükseköğretim. *Yükseköğretim Dergisi*, 10(2), 125-133. <http://dx.doi.org/10.2399/yod.20.002>
- Genç Kumtepe, E., Toprak, E., Öztürk, A., Tuna Büyükköse, G., Kılınç, H. & Aydın Menderis, İ. (2019). Açık ve Uzaktan Öğrenmede Destek Hizmetleri: Yerelden Küresele Bir Model Önerisi. *AUAD*, 5(3), 41-80.
- Genç, M.F. & Gümrükçüoğlu, S. (2020). Koronavirüs (Covid-19) Sürecinde İlâhiyat Fakültesi Öğrencilerinin Uzaktan Eğitime Bakışları. *Turkish Studies*, 15(4), 403-422. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.43798>
- Karadağ, E. & Yücel, C. (2020). Yeni Tip Koronavirüs Pandemisi Döneminde Üniversitelerde Uzaktan Eğitim: Lisans öğrencileri kapsamında bir değerlendirme çalışması. *Yükseköğretim Dergisi*, 10(2),181-192. <http://dx.doi.org/10.2399/yod.20.730688>
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (24. Bs.). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kaysi, F. (2020). Covid-19 Salgını Sürecinde Türkiye’de Gerçekleştirilen Uzaktan Eğitimin Değerlendirilmesi. 5th International Scientific Research Congress (IBAD-2020) Bildiriler, September, (1-2) 17-22.
- Kunç, Ş. & Varol, A. (1994). 21. Yüzyıl Eğitiminde Teknoloji Kullanımı Ve Mesleki Teknik Eğitim. *Endüstriyel Teknoloji, Bilimsel ve Teknik Dergisi*, 1(1), 41-46.
- Kurnaz, E. & Serçemeli, M. (2020). Covid-19 Pandemi Döneminde Akademisyenlerin Uzaktan Eğitim ve Uzaktan Muhasebe Eğitime Yönelik Bakış Açıları Üzerine Bir Araştırma. *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 2(3), 262-288.
- Lin, C.Y. (2020). Social Reaction Toward The 2019 Novel Coronavirus (Covid-19). *Social Health Behaviour*, (3), 1-2.
- Miks, J. & McIlwaine, J. (2020). Keeping The World’s Children Learning Through COVID-19. Research Report, UNICEF. <https://www.unicef.org/coronavirus/keeping-worlds-children-learn-through-covid-19> (Erişim Tarihi: 15.09.2020).
- Nakiboğlu, A. & Işık, S. (2020). Kovid-19 Salgınının Ekonomi Üzerindeki Etkileri: Türkiye’de İşletme Sahipleri Üzerine Bir Araştırma. *Turkish Studies*, 15(4), 765-789. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.43368>

- Ölmez, O. (2020). Yüksek Öğretimde Dijital Dönüşüm. http://oidb.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/91/2019/04/yuksekogretimde_dijitallesmenin_onemi.pdf (Erişim Tarihi: 20.08.2020).
- Sağlık Bakanlığı (2020). Covid-19 (Sars-CoV-2 Enfeksiyonu) Rehberi. https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/depo/rehberler/COVID-19_Rehberi.pdf (Erişim Tarihi: 20.08.2020).
- Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS İle Veri Analizi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- TC. Cumhurbaşkanlığı (2019). *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)*. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı.
- Uşun, S. (2006). *Uzaktan Eğitim*. Ankara: Nobel Akademik Yay.
- Velicer, W.F. & Fava, J. L. (1998). Effects of Variable and Subject Sampling on Factor Pattern Recovery. *Psychological Methods*, 3(2), 231-251.
- WHO (World Health Organization) (2020). Coronavirus Disease 2019 (COVID-19). Situation Report, 72.
- WHO Coronavirus Disease (COVID-19), (2020). Dashboard. <https://covid19.who.int/> (Erişim Tarihi:15 Ekim 2020).
- Yamamoto, G.T. & Altun, D. (2020). Coronavirüs ve Çevrimiçi (Online) Eğitimin Önlenemeyen Yükselişi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 25-34. <http://dx.doi.org/10.32329/uad.711110>
- YÖK (Yükseköğretim Kurulu), (2020a).. <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/uzaktan-egitime-yonelik-degerlendirme.aspx> (Erişim Tarihi: 20.08.2020).
- YÖK (Yükseköğretim Kurulu), (2020b). Üniversitelerde Uygulanacak Uzaktan Eğitime İlişkin Açıklama. <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/universitelerde-uygulanacak-uzaktan-egitime-iliskin-aciklama.aspx> (Erişim Tarihi: 20.08.2020).
- YÖK (Yükseköğretim Kurulu), (2020c). Pandemi Günlerinde Türk Yükseköğretimi. <https://covid19.yok.gov.tr/Sayfalar/HaberDuyuru/pandemi-gunlerinde-turk-yuksekogretimi.aspx> (Erişim Tarihi: 20.08.2020).
- Zan, N. & Zan, B.U. (2020). Koronavirüs ile Acil Durumda Eğitim: Türkiye'nin Farklı Bölgelerinden Uzaktan Eğitim Sistemine Dahil Olan Edebiyat Fakültesi Öğrencilerine Genel Bakış. *Turkish Studies*, 15(4), 1367-1394. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44365>